

KONKURENTSIAMET

Riigikogu majanduskomisjon
Lossi plats 1a Tallinn
majanduskomisjon@riigikogu.ee

Meie: 23.01.2025 nr 12-1/2025-001-2

Maksejõuetuse teenistuse ettepanekud

Austatud Riigikogu majanduskomisjoni esimees ja liikmed

Maksejõuetuse teenistus tänab Teid kutse, täiendava huvi, teenistuse kaasamise ning meile antud võimaluse eest esitada oma arvamused ja ettepanekud teatud seaduste muutmiseks, et tagada paremini ausa ärikeskkonna toimimist ning võlausaldajate huvide paremat kaitstust Eestis.

Maksejõuetuse teenistus austab EV Põhiseaduse § 31. Samas EV Põhiseaduse § 31 annab seadusandjale võimaluse seadusega sätestada põhiõiguste kasutamise tingimused ja korra. Näiteks on seadusandja võimaldanud äriseadustikus ja raamatupidamise seaduses¹ kõigile äriühingutele õiguse ja teenistuse arvates ulatuslikult paindliku võimaluse äriühingu põhikirjas sätestada, et äriühingu majandusaasta lõppeb muul kuupäeval kui üksnes 31. detsember. Kalendriaasta ja majandusaasta lõpp ei pea eelpool nimetatud seaduste kohaselt langema ilmtingimata samale kuupäevale. Selline ettevõtlusvabaduse üks meede on olemas ka auditikohustusega äriühingutel ning sellest tulenevalt saavad auditikohustusega äriühingud oma seadusest tulenevaid kohustusi paremini ise ette planeerida, mitte tuua majandusaasta aruannete esitamata jätmisel ettekäändeks, et äriühingul puudus audiitor. Äriühingut juhivad juhtimisorganid ja planeerimine on üks juhtimisfunktsioonidest. Juhul, kui äriühingu majandusaasta lõppeb näiteks 31. mail või 31. augustil, leiab kindlasti vabalt turult mõne audiitori, kes on nõus suvel-sügisel äriühingu auditi läbi viima.

Maksejõuetuse teenistuse missiooniks on tagada ja toetada Eesti ärikeskkonnas ausat ja läbipaistvat käitumist kaitsmaks võlausaldajaid varatute maksejõuetute juriidiliste isikute

¹ Vt RPS § 13 lg 3: Majandusaastaks on kalendriaasta, kui raamatupidamiskohustuslase põhikirjas või muus raamatupidamiskohustuslase tegevust reguleerivas dokumendis ei ole sätestatud teisiti.

lähikondsete seadusvastase käitumise eest ning seadustes sätestatud nõuetest kinni pidamist riikliku järelevalve kaudu. Võrreldes Soome Pankrotiombudsmaniga on Maksejõuetuse teenistuse peamine eesmärk pankrotivõlgnike tegevuse uurimine eesmärgiga tuvastada tegevuse seadusvastasus. Seni ei ole teenistuse ülesandeks olnud Eestis tegeleda ühiskonna võlakäitumisega laiemalt, st parandada võlateadmisi, ennetada üle võimete äri tegemist ja üle võimete elamist ning anda seadusandjale sellekohaseid suuniseid, nagu seda teeb Rootsi Täitevamet. Teenistus ei tegele varatute juriidiliste isikute ja nende lähikondsete käitumise uurimisega näiteks täitemenetluses, likvideerimismenetluses, saneerimismenetluses, võlgadest vabastamise menetluses ja maksekäsu kiirmenetlustes. Pankrotiseaduse § 192¹ lg 1 kohaselt teostab teenistus järelevalvet võlgniku ja võlgniku lähikondsete tegevuse üle seoses võlgniku pankrotimenetlusega ning uurib võlgniku ja võlgniku lähikondsete võimalikku seadusvastast käitumist maksejõuetuse tekitamisel või makseraskuste suurendamisel, viies läbi eriauditeid ja pankrotimenetluse avalikke uurimisi ning tehes pankrotihaldurile ettepanekuid pankrotimenetluse läbiviimisel.

Eeltoodust lähtuvalt esitame Teile ühiselt arutamiseks ja täiendavaks kaalumiseks mõned algatusettepanekud.

I osa: Pankrotimenetluste kiire ja odav läbiviimine, kohustus anda menetlejale teavet ja teha pankrotimenetluse läbiviimiseks koostööd.

Teenistuse (ja Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja) hinnangul on kriitiliselt vajalik kõigile maksejõuetusega tegelevatele menetlejatele st ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele maksejõuetusvaldkonna seadustest tulenevate avalik-õigusliku funktsiooni igakülgeks, kiireks ja nõuetekohaseks täitmiseks saada teavet teistelt isikutelt ja asutustelt. Teisisõnu – kui pole teavet, ei saa maksejõuetuse tekke aega, põhjusi, maksejõuetusele eelnevat käitumist uurida ning pankrotimenetlust kiiresti ja odavalt läbi viia, et omakorda võlausaldajatele kiiresti raha tagasi tuua.

1.1. Makseasutuste ja e-raha asutuste seadusse tuleb lisada üks säte alljärgnevas sõnastuses:

„Makseasutus ja e-raha asutus peab tasuta ja viivitamatult andma teavet ja dokumente ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele võlgniku ja pankrotiseaduse §-s 117 nimetatud võlgniku lähikondsete tegevuse ja käitumise kohta füüsilise isiku maksejõuetuse seaduses ja pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.“

1.2. Hoiu-laenuühistu seadusesse tuleb lisada üks säte alljärgnevas sõnastuses:

„Hoiu-laenuühistu peab tasuta ja viivitamatult andma teavet ja dokumente ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele võlgniku ja pankrotiseaduse §-s 117 nimetatud võlgniku lähikondsete tegevuse ja käitumise kohta füüsilise isiku maksejõuetuse seaduses ja pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.“

1.3. Krediidiandjate- ja vahendajate seadusesse tuleb lisada üks säte alljärgnevas sõnastuses:

„Krediidiandja ja krediidiandja vahendaja peab tasuta ja viivitamatult andma teavet ja dokumente ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele

võlgniku ja pankrotiseaduse §-s 117 nimetatud võlgniku lähikondsete tegevuse ja käitumise kohta füüsilise isiku maksejõuetuse seaduses ja pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.“

1.4. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusesse tuleb lisada üks säte alljärgnevas sõnastuses:

„Usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkuja ning tegelik kasusaaja peab tasuta ja viivitamatult andma teavet ja dokumente ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele võlgniku ja pankrotiseaduse §-s 117 nimetatud võlgniku lähikondsete tegevuse ja käitumise kohta füüsilise isiku maksejõuetuse seaduses ja pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.“

1.5. Notariaadiseadusesse tuleb lisada üks säte alljärgnevas sõnastuses:

„Notar peab tasuta ja viivitamatult andma teavet ja dokumente ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele võlgniku ja pankrotiseaduse §-s 117 nimetatud võlgniku lähikondsete tegevuse ja käitumise kohta füüsilise isiku maksejõuetuse seaduses ja pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.“

1.6. Advokatuuriseadusesse § 44 (advokaadi kohustused) tuleb lisada üks säte alljärgnevas sõnastuses:

„ Advokaat peab tasuta ja viivitamatult andma teavet ja dokumente ajutisele haldurile, pankrotihaldurile, usaldusisikule ja Maksejõuetuse teenistusele võlgniku ja pankrotiseaduse §-s 117 nimetatud võlgniku lähikondsete tegevuse ja käitumise kohta füüsilise isiku maksejõuetuse seaduses ja pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks.“

II osa: Üksnes pankrotimenetluses ja pankrotimenetluse läbiviimise ajaks kohaldatav esialgne tõkend ehk ärikeeld st pankrotiseaduse § 91 kohaldamisala, puudutatud isikud, ärikeelu pikkus, ärikeelu kohaldamise võimalikkus raugemiste korral jms

2.1. Teenistuse hinnangul peaks igal isikul ja asutusel olema õigus esitada pankrotivõlgniku lähikondse suhtes ärikeelu kohaldamise avaldus (taotlus) kas (pankrotiasja menetlevale) kohtule või juhul, kui seadusandja otsustab laiendada Maksejõuetuse teenistuse pädevust ärikeeldude kohaldamise õiguse osas, siis ka Maksejõuetuse teenistusele. St pelgalt avaldajate ringi osas ei tohiks olla piiranguid nagu hetkel kehtiva õiguse kohaselt paraku on. Avalduse esitamine ei tähenda automaatselt seda, et ärikeeldu kellegi suhtes kohaldama hakatakse. Õigus avaldus esitada, on muuhulgas riigi õigus teada saada pankrotivõlgniku juhtide õigusvastasest käitumisest ja rasketest juhtimisvigadest ning võimalus süsteemselt ennetada probleeme ärikeskkonnas.

2.2. Puudutatud isikute ring, kelle suhtes on õigus ärikeeldu kohaldada: Teenistuse hinnangul peab saama ärikeeldu kaalutusõiguse kohaselt kohaldada PankrS § 117 nimetatud pankrotivõlgniku lähikondsete isikute ringi suhtes. Kehtivas õiguses toodud isikute ring ristviitena omakorda PankrS § 19 lg 1 ja 3 on teenistuse hinnangul ilmselgelt liiga kitsas, et varatute maksejõuetute juriidiliste isikute lähikondseid õigusvastase käitumise korral kiiresti takistada st peatada nende edasine tegevus ärikeskkonnas vähemalt pankrotimenetluse

lätiviimise ajaks. Näiteks variraamatupidajatele, varidirektoritele, nn ühist majanduslikku huvi omavatele skeemimeistritele jms kehtiva õiguse kohaselt ärikeeldu hetkel kohaldada ei saa ning kehtiva õiguse kohaselt on ärikeeldu kohaldamise pikkuseks maksimaalselt pankrotimenetluse lõpp kohtus.

PankrS § 117. Võlgniku lähikondsed on:

(1) *Füüsilisest isikust võlgniku lähikondsed on:*
1) *võlgniku abikaasa või registreeritud elukaaslane, isegi kui abielu või kooseluleping on sõlmitud pärast tagasivõidetava tehingu tegemist, samuti endine abikaasa, kui abielu on lahutatud aasta jooksul enne selle tehingu tegemist, või registreeritud elukaaslane, kui kooseluleping on lõpetatud aasta jooksul enne tehingu tegemist;*
2) *isik, kellel on võlgnikuga ühine majapidamine või kellel oli võlgnikuga ühine majapidamine viimase aasta jooksul enne tagasivõidetavat tehingut;*
3) *võlgniku ülenejad ja alanejad sugulased ja nende abikaasad või registreeritud elukaaslased;*
4) *võlgniku õde, vend ja nende alanejad sugulased ja abikaasad või registreeritud elukaaslased;* 5) *võlgniku abikaasa või registreeritud elukaaslase ülenejad ja alanejad sugulased, abikaasa või registreeritud elukaaslase õde ja vend.*

(2) *Juriidilisest isikust võlgniku lähikondsed on:*
1) *juriidilise isiku juhtorgani liige, likvideerija, prokurist ja raamatupidamise eest vastutav isik;*
2) *juriidilise isiku aktsionär või osanik, kellele kuulub rohkem kui 1/10 aktsiate või osadega määratud häälest;*
3) *juriidilise isiku osanik või liige, kes vastutab võlgniku kohustuste eest täiendavalt oma varaga;*
4) *äriühingu tütarettevõtja ja selle juhtorgani liige;*
5) *füüsiline või juriidiline isik, kellel on võlgnikuga ühine oluline majanduslik huvi;*
6) *käesoleva lõike punktides 1–4 nimetatud isikute käesoleva paragrahvi lõikes 1 loetletud lähikondsed.*

(3) *Kohus võib lugeda võlgniku lähikondseks ka käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud võlgnikule lähedase isiku.*

2.3. Maksejõuetuse teenistus vaatas aastal 2024 läbi 193 varatu püsivalt maksejõuetu juriidilisest isikust võlgniku kaasust, millest nähtus, et 41 inimese suhtes oleks pidanud kohaldama ärikeeldu teatud tähtajaks (näiteks 1 aasta alates kohtumäärusest). Aastal 2023 oli õigusvastaselt käitunud pankrotivõlgnike lähikondsete arv 59. Paraku kehtiv õigus ei võimalda ärikeeldu kohaldada sellistel juhtudel, kus varatu püsivalt maksejõuetu juriidilise isiku pankrotti välja kohus ei kuuluta. Seega olukorras, kus Maksejõuetuse teenistus ei tee kohtule (otstarbekusest lähtuvalt ning täiendava uurimise vajalikkuse puudumise tõttu) ettepanekut avaliku uurimisena pankrot välja kuulutada, aga pankrotivõlgniku lähikondse (nt juhi, likvideerija, raamatupidaja, variisiku) st inimese käitumises olid rasked juhtimisvead, siis kehtiva õiguse kohaselt seda inimest Eesti ärikeskkonnas edasi tegutsemisest takistada või peatada ei saa. PankrS § 91 peaks võimaldama ärikeeldu kohaldada ka pankrotimenetluste raugemiste korral ning peaks võimaldama ärikeeldu kohaldada kaalutusõiguse alusel tähtajalisena, näiteks poolest aastast kuni maksimaalselt seitsme aastani. Rootsis on ärikeeldu kohaldamise pikkus maksimaalselt kümme aastat.

2.4. Välisriigis määratud ärikeeldude tunnustamine Eestis. Maksejõuetuse teenistusele jääb arusaamatuks, miks Eesti piirab teistes riikides määratud ja kehtivate ärikeeldude tunnustamist Eestis. Kehtiva õiguse kohaselt on vaid üks erand – Soome.² Juhul, kui näiteks Lätis, Leedus, Rootsis, Saksamaal, Irimaal või muus EL liikmesriigis või kolmandates riikides nagu näiteks Ühendkuningriigis, Singapuris, Ukrainas, Indoneesias või Türgis on isikule ärikeeld määratud, siis miks Eesti Vabariik seda sama ärikeeldu sama isiku suhtes ei tunnusta ning laseb ärikeeluga isikutel Eestis äri jätkata või alustada. Juhul, kui isik ei kõlba

² Vt vastutava ministri 23.05.2009 määrust „Välisriigis määratud ärikeeldude tunnustamine“ : <https://www.riigiteataja.ee/akt/13185674>.

äri juhtima ja võlausaldajate ees vastutust võtma mõnes teises riigis (ja selle on tuvastanud kas kohus või muu pädev haldusorgan nagu näiteks Lätis Maksejõuetuse Kontrolli Agentuur), siis miks ta peaks sobima Eestis äri juhtima?

2.5. Maksejõuetuse teenistus on valmis esitama konkreetsed sõnastusettepanekud PankrS § 91 osas, kui poliitikakujundajad jõuavad omavahel kokkuleppele.

III Likvideerimismenetluse läbiviimine kui avalik-õigusliku funktsiooni täitmine ja likvideerijatena tegutsevate avalike ülesannete täitjate usaldusväärsuse ja kvalifikatsiooni nõuded

3.1 Eestis on populaarne kasutada nn likvideerimisteenust andmata endale täpselt aru, millega õiguslikult ja sisuliselt on tegemist. Maksejõuetuse teenistuse hinnangul on tsiviilseadustiku üldosa seaduses ja äriseadustikus sätestatud likvideerimisprotsess ja seadustes sätestatud likvideerijate ülesanded avalik-õigusliku funktsioonina käsitletavat. St likvideerija kui ametiseisundit omava ainuisikulise haldusorgani peamine ülesanne on erapooletult, sõltumatult ja ausalt likvideerimisprotsess äriseadustiku alusel samm-haaval läbi viia, et tuvastada juriidilise isiku majanduslik seisukord ja kohustus püsiva maksejõuetuse ilmnemisel koheselt esitada kohtule pankrotiavaldus. Seadus on sätestanud, et likvideerijad lõpetavad äriühingu tegevuse, nõuavad ühingu nimel sisse võlad, müüvad ühingu vara ja rahuldavad võlausaldajate nõuded. Seadus sätestab ka, et likvideerijad võivad teha ainult neid tehinguid, mis on vajalikud ühingu likvideerimiseks. Kolmandate isikute suhtes on likvideerijate esindusõigus piiramatu.³ Seega likvideerija amet on väga auväärne ja tähtis amet!

3.2. Juhul, kui likvideerimine on avalik-õigusliku funktsioonina käsitletav riigi poolt delegeeritud likvideeritud ülesannete täitmine, siis tekib omakorda küsimus likvideerija kui ametiseisundit omava isiku kvalifikatsioonist ja oskustest. Kuivõrd kehtiv õigus ei peatu likvideerija kvalifikatsioonil, siis praktikas likvideerivad ettevõtteid tihtipeale isikud, keda ei peeta Eesti ärikeskkonnas ausalt tegutsevateks. Maksejõuetuse teenistuse arvates, ei tohiks Eestis seadusega lubada mistahes juriidiliste isikute likvideerimismenetlusi läbi viia näiteks isikul:

- 1) kes on süüdi mõistetud majandusalase⁴, õigusemõistmise või riigivastase süüteo toimepanemise eest;
- 2) kes on pankrotivõlgnik või kelle suhtes on võlgadest vabastamise menetluse lõppemisest möödunud vähem kui 1 aasta;
- 3) kelle suhtes on algatatud võlgade ümberkujundamise menetlus;
- 4) kes on viimase viie aasta jooksul kuulunud sellise juriidilise isiku juhatusse ja nõukokku, mille pankrotiavalduse menetlus või pankrotimenetlus on lõppenud raugemisega;
- 5) kes on kohtuniku-, notari- või kohtutäituri ametist tagandatud või kelle suhtes kehtib likvideerijana, pankrotihaldurina, saneerimisnõustajana, usaldusisikuna või võlanõustajana tegutsemise keeld;
- 6) kes on advokatuurist välja heidetud;
- 7) kes on avalikust teenistusest vabastatud distsiplinaarsüüteo eest;
- 8) kelle audiitori kutsetegevus on lõpetatud, välja arvatud lõpetamine audiitori avalduse alusel;
- 9) kelle raamatupidaja või siseaudiitori kutsetegevus on lõpetatud, välja arvatud lõpetamine raamatupidaja või siseaudiitori avalduse alusel;
- 10) kellelt on patendivolniku kutse ära võetud, välja arvatud kutse äravõtmine patendivolniku

³ Nt ÄS § 209, 210 jj

⁴ KarS 21. peatükis sätestatud süüteod.

avalduse alusel;

11) kellelt on vandetõlgi kutse ära võetud [vandetõlgi seaduse § 28 lõike 3 punkti 3](#) alusel.

Paraku kehtivas õiguses likvideerija isikule mingeid nõudeid või piiranguid kehtestatud ei ole, kuid need tuleks seadusandjal kehtestada.

Maksejõuetuse teenistuse arvates võiks Eestis likvideerijana tegutseda üksnes näiteks isik:

- 1) kes on teovõimeline;
- 2) kelle elukoht on Eestis;
- 3) kes vastab audiitorile, sisekontrolõrile või juristile esitatavatele haridusnõuetele või kelle välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni on Eestis tunnustatud;
- 4) kes valdab kõnes ja kirjas eesti keelt;
- 5) kes on aus ja kõlbeline ning likvideerimismenetluse läbiviimiseks vajalike võimete ja isiksuseomadustega;

6) kellel on Eesti Raamatupidajate Kogu, Eesti Audiitorkogu või Eesti Juristide Liidu kutsetunnistus.

3.3. Likvideerimismenetlus st majandusseisundi tuvastamine, varade müük, võlausaldajate nõuete rahuldamine, ühingu raamatupidamise lõpetamine jms tuleb likvideerijatel Maksejõuetuse teenistuse hinnangul läbi viia võimalikult kiiresti ja otstarbekalt arvestades võlausaldajate ja avalikkuse huvi. Likvideerimismenetluse maksimaalne pikkus võimaliku seaduse muudatuse kohaselt ei tohiks reeglina ületada ühte aastat. Likvideerijate üle peaks olema võimalus järelevalvet teostada (samamoodi nagu pankrotihaldurite üle) ja avalik-õigusliku funktsiooni täitmisel ilmnunud rikkumiste korral likvideerijad vastutusele võtta.

IV Raamatupidaja kui reguleeritud kutse esindaja (tulevikus) ja raamatupidamise nõuete igakülgse täitmise tagamine

4.1. Maksejõuetuse teenistus leiab, et raamatupidaja oma olemuselt juba on või peab tulevikus olema seadusega reguleeritud kutse nagu seda on ka audiitor. Raamatupidamine ei ole loominguiline tegevus, vaid mistahes juriidilise isiku raamatupidamine peab tagama õigusaktides nõutu täitmise ja olema usaldusväärne. Maksejõuetuse teenistuse arvates ei tohiks seadusega Eesti lubada raamatupidajaks olla, raamatupidamist korraldada, juriidilise isiku raamatuid pidada, raamatupidamisteenust ja raamatupidamisandmete töötlemise ja säilitamise teenust (*raamatupidamistarkvara*) osutada füüsilise isikuna või läbi juriidilise isiku näiteks inimene:

- 1) kes on süüdi mõistetud majandusalase⁵, õigusemõistmise või riigivastase süüteo toimepanemise eest;
- 2) kes on pankrotivõlgnik või kelle suhtes on võlgadest vabastamise menetluse lõppemisest möödunud vähem kui 1 aasta;
- 3) kelle suhtes on algatatud võlgade ümberkujundamise menetlus;
- 4) kes on viimase viie aasta jooksul kuulunud sellise juriidilise isiku juhatusse ja nõukokku, mille pankrotiavalduse menetlus või pankrotimenetlus on lõppenud raugemisega;
- 5) kes on kohtuniku-, notari- või kohtutäituri ametist tagandatud või kelle suhtes kehtib likvideerijana, pankrotihaldurina, saneerimisnõustajana, usaldusisikuna või võlanõustajana tegutsemise keeld;

⁵ KarS 21. peatükis sätestatud süüteod.

- 6) kes on advokatuurist välja heidetud;
- 7) kes on avalikust teenistusest vabastatud distsiplinaarsüüteo eest;
- 8) kelle audiitori kutsetegevus on lõpetatud, välja arvatud lõpetamine audiitori avalduse alusel;
- 9) kelle raamatupidaja või siseaudiitori kutsetegevus on lõpetatud, välja arvatud lõpetamine raamatupidaja või siseaudiitori avalduse alusel;

Paraku kehtivas õiguses raamatupidaja isikule mingeid nõudeid või piiranguid kehtestatud ei ole, kuid need tuleks seadusandjal kehtestada.

Maksejõuetuse teenistuse arvates võiks Eestis raamatupidajana tegutseda üksnes näiteks isik:

- 1) kes on teovõimeline;
- 2) kelle elukoht on Eestis;
- 3) kes vastab raamatupidajale esitatavatele haridusnõuetele või kelle välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni on Eestis tunnustatud;
- 4) kes valdab kõnes ja kirjas eesti keelt;
- 5) kes on aus ja kõlbeline ning raamatupidamistööks vajalike võimete ja isiksuseomadustega;

6) kellel on Eesti Raamatupidajate Kogu kutsetunnistus.

4.2. Karistusseadustiku § 381¹ (Raamatupidamise kohustuse rikkumine) ülevaatamine ja muutmine. Maksejõuetuse teenistus leiab (ning meile teadaolevalt jagavad teenistusega sama arvamust ka kõik Eestis tegutsevad pankrotihaldurid), et KarS § 381¹ (st raamatupidamise kohustuse rikkumine) süüteo eest on Eestis seadusandja ette näinud liiga leebed karistused, sest ilma raamatupidamiseta ei saa kiiresti ja odavalt läbi viia ei saneerimismenetlust ega ka pankrotimenetlust, et tuua kiiresti tagasi kõrvale viidud vara ning rahuldada võlausaldajate nõuded. Kehtiv KarS § 381¹ sõnastus on alljärgnev:

(1) Raamatupidamise korraldamise nõuete teadva rikkumise eest või teadvalt raamatupidamisdokumentide ebaseadusliku hävitamise, varjamise või kahjustamise või raamatupidamisdokumendis andmete esitamata jätmise või ebaõigete andmete esitamise eest, kui sellega on oluliselt raskendatud ülevaate saamine raamatupidamiskohustuslase varalisest seisundist, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui kohus on välja kuulutanud raamatupidamiskohustuslase pankroti või lõpetanud pankrotimenetluse raugemise tõttu, – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

Maksejõuetuse teenistus palub Teil kaaluda selles paragrahvis kohaldatavate karistuste karmistamist näiteks kuni seitsmeaastase vangistuseni nagu on määratletud maksusüütegude puhul.

4.3 Maksejõuetuse teenistus koostöös ajutiste haldurite, pankrotihaldurite, majandusalaseid süütegusid menetlevate uurijate ja kohtutega puutub tihti kokku pankrotimenetluste läbiviimisel peamise probleemiga, et menetlejal ei ole võimalik tuvastada, mis ettevõttega st juriidilisest isikust võlgnikuga täpselt mingil ajahetkel juhtus, sest võlgniku raamatupidamine on kadunud või raamatupidamisteenust osutav teenuse pakkuja ja raamatupidamistarkvara osutav IT-platvorm ei lase enam võlgniku raamatupidamisandmeid menetlejal kasutada või halvemal juhul on võlgniku raamatupidamisandmed IT-platvormi pakkuja poolt ära kustutatud. See teeb pea võimatuks võlgniku maksejõuetuse põhjuste uurimise ning võlgniku tegeliku majandusliku olukorra, sh varade ja tehingute tuvastamise, millega juhtkond on rikkunud võlausaldajate huvisid. Arvestades üldist riigi suundumust, et kõik dokumendid, sh

raamatupidamise alg- ja kuludokumendid, nendega seotud (meta)andmed tuleb säilitada elektrooniliselt (*pole reguleeritud, kelle käes, kus täpselt ja mis vormingus*), siis tuleb teenistuse hinnangul mistahes raamatupidamist puudutavate (meta)andmete ja elektroonilises vormingus dokumentide säilitamise kohustus kehtestada ka võlgnikule raamatupidamise arvestuse teenust pakkuvatele IT-platvormidele ning raamatupidamisteenust pakkuvatele ettevõtetele. Juhul, kui pankrotivõlgniku juhtkonnal puudub tahe ja motivatsioon ajutise halduri, pankrotihalduri, kohtu või Maksejõuetuse teenistuse korraldustele andmeid esitada vastata ja raamatupidamisandmeid menetlejatele esitada, siis peaks eelpool nimetatud kolmandad isikud st võlgnikule raamatupidamisdokumentide ja -andmete säilitamise teenust osutavad isikud andma riikliku järelevalve teostamiseks ning kiire ja odava pankrotimenetluse läbi viimiseks vastavad võlgniku andmed.

Maksejõuetuse teenistuse hinnangul tuleb muuta raamatupidamise seaduse §-i 12 (*Raamatupidamise dokumentide säilitamise kohustus*), lisades raamatupidamise dokumentide säilitamise kohustuse lisaks raamatupidamiskohustuslasele ka raamatupidamise tegemist abistavatele raamatupidamistarkvara IT-platvormidele ning raamatupidamisteenust pakkuvatele ettevõtetele - tasuta säilitamise kohustusega vähemalt seitse aastat.

V Füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise tagajärjed riigi enda jaoks

5.1. Füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse § 50 (Võlgniku kohustustest vabastamise tagajärjed) lõige 1 sätestab, et kui füüsilisest isikust võlgnik vabastatakse kohtu poolt kohustustest, lõpevad pankrotivõlausaldajate nõuded võlgniku vastu, sealhulgas ka nende pankrotivõlausaldajate nõuded, kes ei ole pankrotimenetluses nõudeid esitanud. Lõike 2 kohaselt ei lõpe üksnes õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise kohustus ning lapsele või vanemale elatise maksmise kohustus. Samas hetkel kehtiva õiguse kohaselt on Eesti riik (seadusandja) nõustunud, et riigi- ja kohalike maksude maksmise kohustustest füüsilisest isikust võlgnik vabastatakse täielikult. FIMS § 50 lg 5 sätestab, et füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamine ei tohi olla takistuseks riiklike ettevõtlustoetuste kasutamisel. Seega füüsiline isik võib Eesti riigile võlgu jääda, need võlad kustutatakse kohtu poolt ning füüsilisel isikul on õigus ja võimalus saada juurde veel ka riiklikke ettevõtlustoetusi.

5.2. Maksejõuetuse teenistus leiab, et siin on teatud ebakõla ning seadusandjal on õigus olenevalt riigi sotsiaal-, majanduslikust ja poliitilisest olukorrast muuta oma varasemaid otsustusi, näiteks et FIMS § 50 lg 2 kohaselt ei lõpeks vähemalt riigi- ja kohalike maksude maksmise kohustus kas siis täielikult või osalises mahus. See tagaks Eesti elanike ja kodanike hulgas teatud austuse ja vastutustunde riigi ja selle ühise rahakoti suunal. Probleem on väga aktuaalne ka piiriüleste pankrottide kontekstis, kus näiteks naaberriigi füüsilisest isikust võlgnik kolib ajutiselt Eestisse kasutades Eesti väga soodsat regulatsiooni selleks, et põgeneda omakorda naaberriigis tekitatud võlgade, sh maksuvõlgade tasumisest võlausaldajatele. Eestist ei tohi saada nõ kohustustest vabanemise paradisi Euroopa Liidus.

5.3. Maksejõuetuse teenistus juhib Teie tähelepanu asjaolule, et FIMS jõustumisest alates on praktikas väga levinud selline „skeem-käitumine“, kus ainosanikust juhatuse liige läheb ise eraisikuna eelnevalt pankrotti ja esitab kohustustest vabastamise avalduse kohtule selleks, et hilisemas eraldiseisvas varatu maksejõuetu osauhingu pankrotimenetluses (*mida likvideerijate abil väga täpselt ajastatakse*) ei oleks võimalik ühelgi võlausaldajal, pankrotihalduril ega teenistusel kui järelevalve teostajal sellelt samalt ainosanikust juhatuse liikmelt, kes osauhingu pani toime raskeid juhtimisvigu, võlausaldajatele mitte mingit raha ega vara tagasi nõuda, sest ta on FIMS § 50 lg 2 alusel kõikidest kohustustest kohtu poolt teises menetluses vabastatud.

VI Pankrotiseaduse § 153 lg 1 nimetatud nõuete rahuldamisjärkude muutmine

6.1. Kuivõrd riik, eriti Maksu- ja Tolliamet on maksejõuetusvaldkonnas massiliselt levinud praktika kohaselt reeglina võlausaldajatest viimane, kellele mistahes võlgnik oma võlgu tasuda tahab, siis tuleks Maksejõuetuse teenistuse arvates pankrotimenetluses pankrotiseaduse muudatusega anda riigi ja muudele avalik-õiguslikele nõudeid esitanud võlausaldajatele eelis võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorras.

Kui hetkel on riigi ja muude avalik-õiguslike nõuete asukoht teisel järjekohal (teises järgus) koos absoluutselt kõigi teiste võlausaldajatega pärast pandipidajate nõudeid, siis võib seadusandja (poliitikakujundaja) järjekorra muuta ka nii, et riik oleks võrreldes teiste tavavõlausaldajatega eelisjärjekorras. See omakorda tähendaks, et riik saaks oma nõuetele rahuldust enne tavavõlausaldajaid. See ei oleks Eestis esmakordne nähtus, kuna 1990ndatel Eestis selline regulatsioon on kehtinud. Ka siis olid Eestis turbulentsed ajad ning riiki oli vaja täiendavalt pankrotimenetluses kaitsta.

Kehtiv PankrS § 153 lg 1 on järgmine:

§ 153. Nõuete rahuldamisjärgud

(1) Pärast käesoleva seaduse § 146 lõikes 1 nimetatud väljamaksete tegemist rahuldatakse võlausaldajate nõuded järgmistes järkudes:

1) pandiga tagatud tunnustatud nõuded käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud ulatuses;

2) **muud tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuded;**
3) muud tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded;

4) pärandvara pankrotimenetluses pärimisseaduse § 142 lõike 1 punktis 3 nimetatud nõuded ja sundosa nõuded.

Uus st muudetud PankrS § 153 lg 1 sõnastus oleks järgmine:

§ 153. Nõuete rahuldamisjärgud

(1) Pärast käesoleva seaduse § 146 lõikes 1 nimetatud väljamaksete tegemist rahuldatakse võlausaldajate nõuded järgmistes järkudes:

1) pandiga tagatud tunnustatud nõuded käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud ulatuses;

2) **tähtaegselt esitatud riigi ja muud avalik-õiguslikud nõuded;**

3) muud tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuded;

4) muud tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded;

5) pärandvara pankrotimenetluses pärimisseaduse § 142 lõike 1 punktis 3 nimetatud nõuded ja sundosa nõuded.

Muutumatuks jääksid põhimõtted, mille kohaselt järgmise järgu nõuded rahuldatakse pärast eelmise järgu nõuete täielikku rahuldamist. Kui pankrotivarast ei piisa kõigi ühe järgu nõuete rahuldamiseks, rahuldatakse sama järgu nõuded võrdeliselt nõuete suurusega.

VII Pankrotiseaduse § 85 lõikes 4 sätestatud võlgniku enesesüüstamise keeld

Maksejõuetuse teenistus leiab (ja mitmed pankrotihaldurid on ühinenud selle arvamusega), et lõikes 4 väljendatud võlgniku enesesüüstamise keeld hetkel kehtivas sõnastuses “Võlgniku või võlgniku lähikondse poolt pankrotimenetluses teabe andmise kohustuse täitmiseks antud teavet võib võlgniku või võlgniku lähikondse suhtes läbiviidavas süüteomenetluses kasutada tõendina ainult teavet andnud isiku kirjalikus vormis antud nõusolekul” asub ennekõike vales seaduses ja/või vajab siiski õigusselguse mõttes kas pankrotiseaduses kehtetuks tunnistamist

või olulist täiendamist. Pankrotiseadusega ei reguleerita süütegude läbiviimist, vaid pankrotimenetluste läbiviimist, kus võlgnikul ja võlgniku lähikondsetel peab olema aktiivne kaasaaitamiskohustus. Lõige 4 hetkel kehtivas sõnastuses ei võimalda praktikas ilmnenud probleemide tõttu pankrotimenetlusi, sh avalikke uurimisi kiiresti ja odavalt läbi viia.

Täname Teid veelkord tähelepanu ja täiendava valdkondliku huvi eest ning loodame, et Riigikogu majanduskomisjoni liikmed leiavad ühise koostöö tulemusena meie ettepanekutes toodud sätetele vastavad eelnõud ja neile sobivad sätete asukohad.

Teie täiendavad küsimused, märkused, soovitusel on alati teretulnud!

Lugupidamisega

Maksejõuetuse teenistuse kogu kollektiivi nimel

(allkirjastatud digitaalselt)

Signe Viimsalu
juhataja